

Monumentnummer*: 521410

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status **rijksmonument**
Inschrijving register* **16 december 2002**
Kadaster deel/nr **82871/65**

Woonplaats* **Ulvenhout AC**   *Gemeente** **Alphen-Chaam**   *Provincie** **Noord-Brabant**

Locatiennaam **Ulvenhout**   *Locatieomschrijving*

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Chaam	E			1719
Chaam	G			746
Chaam	G			933
Chaam	G			751
Chaam	G			745
Chaam	G			954
Chaam	G			771
Chaam	E			45
Chaam	E			4547
Chaam	G			927
Chaam	G			968
Chaam	G			949
Chaam	E			41
Chaam	G			919
Chaam	G			931
Chaam	G			775
Chaam	E			2869
Chaam	G			965

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Chaam	G			713
Chaam	G			945
Chaam	G			804
Chaam	E			3545
Chaam	G			865
Chaam	G			800
Chaam	G			972
Chaam	G			941
Chaam	E			1690
Chaam	E			1720
Chaam	G			747
Chaam	E			10
Chaam	G			951
Chaam	E			1721
Chaam	G			934
Chaam	G			748
Chaam	G			976
Chaam	G			969
Chaam	G			802
Chaam	G			920
Chaam	G			923
Chaam	G			744
Chaam	E			14
Chaam	G			921
Chaam	G			774
Chaam	G			925
Chaam	G			779
Chaam	G			922
Chaam	E			44
Chaam	G			724
Chaam	G			957
Chaam	G			932
Chaam	G			948
Chaam	E			15

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Chaam	E			59
Chaam	G			730
Chaam	G			950
Chaam	E			2870
Chaam	E			22
Chaam	E			20
Chaam	G			720
Chaam	E			1676
Chaam	E			4549
Chaam	G			733
Chaam	G			979
Chaam	E			12
Chaam	G			749
Chaam	G			974
Chaam	G			805
Chaam	G			711
Chaam	G			926
Chaam	G			770
Chaam	G			944
Chaam	G			712
Chaam	G			764
Chaam	G			924
Chaam	E			42
Chaam	G			964
Chaam	G			723
Chaam	G			942
Chaam	G			929
Chaam	E			13
Chaam	G			953
Chaam	E			23
Chaam	G			959
Chaam	E			21
Chaam	G			801
Chaam	G			940

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Chaam	G			938
Chaam	E			1679
Chaam	E			8
Chaam	G			719
Chaam	G			722
Chaam	G			731
Chaam	G			962
Chaam	G			776
Chaam	E			43
Chaam	G			729
Chaam	E			1677
Chaam	E			54
Chaam	E			47
Chaam	G			726
Chaam	E			57
Chaam	G			963
Chaam	G			955
Chaam	G			721
Chaam	G			936
Chaam	G			822
Chaam	G			714
Chaam	G			727
Chaam	E			3533
Chaam	G			778
Chaam	E			2865
Chaam	G			735
Chaam	E			2866
Chaam	G			935
Chaam	G			958
Chaam	G			978
Chaam	G			973
Chaam	G			980
Chaam	E			56
Chaam	E			18

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Chaam	G			956
Chaam	G			917
Chaam	G			952
Chaam	G			937
Chaam	G			946
Chaam	E			16
Chaam	E			58
Chaam	G			971
Chaam	G			728
Chaam	G			930
Chaam	G			960
Chaam	G			947
Chaam	G			777
Chaam	G			967
Chaam	G			718
Chaam	G			715
Chaam	G			939
Chaam	G			961
Chaam	G			803
Chaam	E			1681
Chaam	G			977
Chaam	E			55
Chaam	E			4061
Chaam	G			806
Chaam	E			17
Chaam	E			1680
Chaam	G			943
Chaam	G			734
Chaam	G			717
Chaam	E			1675
Chaam	G			773
Chaam	E			19
Chaam	G			928
Chaam	E			4548

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Chaam	E			1684
Chaam	G			772
Chaam	G			750
Chaam	E			1683
Chaam	E			11
Chaam	G			970
Chaam	G			716
Chaam	E			1686

*Omschrijving***

Omschrijving onderdeel 2: HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG.

Grootschalige parkaanleg in landschapsstijl, met delen in formeel aangelegde trant, harmonisch verweven met terreinen met een meer landgoedachtig karakter. Alhoewel in het terrein nog archeologische sporen te herkennen zijn van de oudste nederzetting op de buitenplaats - de 14de eeuwse hoeve ligt ongeveer 500 meter ten zuiden van het huidige hoofdgebouw - dateert de aanleg van de huidige buitenplaats in grote trekken uit de 18de en 19de eeuw. In deze aanleg zijn globaal vier lagen te onderkennen. In 1750 was de hoofd- en dwarsas reeds deels aanwezig, getuige de kaart van H.A. van Diepenbeek uit dat jaar. Ook de omtrek van de aanleg, alsmede de percelering van de huidige inrichting was toen deels aanwezig, waaruit de gevolgtrekking gemaakt kan worden, dat er toen reeds sprake was van een niet onbelangrijk complex. De transformatie van dit complex tot buitenplaats, die min of meer gelijk opging met de transformatie van de aangrenzende goederen Valkenberg en Lugtenburg tot buitenplaats, vond plaats na de aankoop van Hondsdonk door L.W.P. baron van der Borch (1738-1820) in 1777. De nieuwe eigenaar ging terstond na de aankoop woeste grond ontginnen, daarbij uitdrukking gevend aan het toenmalige Nederlandse gedachtengoed vanwaaruit het voornemen tot landontginning verweven was met de intentie dit land tegelijkertijd volgens de toenmalige tuin- en landschapsarchitectonische opvattingen te verfraaien. De veranderingen die van der Borch op Hondsdonk liet uitvoeren zijn waarneembaar op de kaart van Hondsdonk door A.B. van Steensel uit 1803. Bij deze veranderingen heeft van der Borch zeer waarschijnlijk invloed ondergaan van de vernieuwingen die op het familiegoed Verwolde ten uitvoer werden gebracht. In 1795 is op verzoek van Mr. A.P.R.C. baron van der Borch (sinds 1788 eigenaar) door de bekende architect J.P. Posth een nieuw ontwerp voor het park rondom Verwolde gemaakt, dat werd gerealiseerd. Opvallend kenmerk van de vernieuwingen van het park van Hondsdonk zijn de verdere uitwerking van het formele stelsel van lanen alsmede de gedeeltelijke invulling ervan met diverse partijen in landschapsstijl, die stilistisch overigens grote overeenkomsten vertonen met het werk van J.P. Posth. Het in circa 1795-1796 nieuw gebouwde classicistische hoofdgebouw, waarin de oude hoeve deels is opgenomen, werd deels iets ten opzichte van de positionering van deze hoeve in oostelijke richting verschoven, waardoor het hoofdgebouw meer op de genoemde hoofd- en dwarsas kwam te liggen. De hoofdas aan de voorzijde van het huis ging na 1843 voor het grootste deel verloren toen ter plaatse een grote parkweide in landschapsstijl werd aangelegd, maar het einde van de hoofdas aan deze zijde werd als zichtas bewaard (thans dichtgegroeid). Delen van de partijen in landschapsstijl in de trant van J.P. Posth zijn eveneens bewaard in het parkgedeelte aan de noordwestzijde van het huis. Overige gedeelten van het park behielden hun formele stijl, of werden in min of meer formele stijl aangelegd, zoals de ronde vijver voor het huis met ter weerszijden een kleine rechthoekige

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

vijver, onderling door buizen verbonden. Ten noordwesten van het huis werd een boomgaard aangeplant en ten noorden hiervan een "Engels bossie" door tal van slingerpaden doorsneden. Ten noordoosten van het huis werd een broeierij aangelegd. Aan de zuidzijde van de buitenplaats werd een oorspronkelijk heideven vergroot tot een grootschalige romantische vijverpartij in landschapsstijl (nu rondom met Rhododendrons begroeid) waar aan de korte noordzijde een huis in pittoreske stijl werd gebouwd, in de nabijheid van een boerderij. Dit huis (evenals genoemde boerderij reeds vòòr 1840 afgebroken) werd door J.A. Knip geschilderd. Van 1820 tot 1836 was Mr. A.P.R.C. baron van der Borch (1766-1836) eigenaar. Hij bleef steeds Verwolde bewonen. Hij liet zijn jongste zoon Mr. Willem Francois Emile (1802-1849) al snel het beheer over Hondsdonk en de aangrenzende en eveneens in zijn bezit zijnde buitenplaats Lugtenburg voeren, daarmee tevens handelend naar de daartoe uitgesproken wens van zijn erf-oom (L.W.Ph.). Hij had in 1829 de buitenplaats verhuurd aan Otto Jan Herbert graaf van Limburg Stirum. In de jaren ervoor woonde de weduwe van zijn oom er nog. In 1842 verliet van Limburg Stirum de buitenplaats en betrok Mr. W.F.E. baron van der Borch, sinds 1839 gehuwd met jonkvrouwe Henrica Paulina van der Heim (1804-1884), het huis. Vanaf 1843 werd begonnen met de uitvoering van de heraanleg van een groot deel van het park in landschapsstijl op basis van een bewaard gebleven ongesigneerd plan, dat op stilistische gronden aan Jan David Zocher jr. kan worden toegeschreven. De uitvoering van het plan gebeurde zoals gezegd vanaf 1843, waarbij in ieder geval bekend is dat het echtpaar van der Borch-van der Heim een grote rol bij deze uitvoering heeft gehad. Zo werd schuin aan de overzijde van het met solitaire boomgroepen toen zo aangelegde ruime weiland, dat vanuit het huis een groot perspectivisch zicht biedt, door mevrouw van der Borch de huidige boerderij in rustiek-neogotische trant ontworpen. In plaats van de ronde kom voor het huis met rechthoekige vijver aan weerszijden kwam de huidige guirlande-vormige vijverpartij van grote lengte tot stand, die in noordwestelijke richting doorliep en later met de Kruisvijver op Lugtenburg werd verbonden. Alhoewel deze aanleg door onder meer het wegvallen van boomgroepen slijtage-plekken vertoont, kan zij nog steeds een der fraaiste landschappelijke parken uit deze periode genoemd worden. In 1849, het jaar van overlijden van Mr. Willem Francois Emile, waren de werkzaamheden aan de nieuwe aanleg nog in volle gang. Zijn weduwe beheerde nadien de drie aaneensluitende buitenplaatsen Hondsdonk, Lugtenburg en Valkenberg. Vanaf 1860 werd het beheer van Hondsdonk overgenomen door haar zoon Paul. Hij en zijn moeder gingen door met de aanleg en ontginning. Op land- en tuinbouwtentoonstellingen verschenen regelmatig inzendingen van mevrouw van der Borch, die vele premies en oorkondes opleverden. Sinds deze tijd tot op heden is de parkaanleg niet meer veranderd. Wel werd echter sindsdien de traditie van bosaanplant en ontginning voortgezet.

WAARDERING

De HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG van Hondsdonk is van algemeen cultuurhistorisch belang:

- vanwege de harmonieuze wijze waarop parkdelen in 18de eeuwse formele stijl, vroeg landschappelijke stijl (circa 1800) en landschappelijke stijl in het midden der 19de eeuw tot het huidige concept zijn gesmeed;
- als relatief zeldzaam Brabants voorbeeld van een uit Nederlands gedachtengoed tot stand gekomen parkaanleg, waarbij landontginning voor bosexploitatie, landbouw en veeteelt nauw verweven was met het verfraaien van het landschap volgens de toenmalige tuinarchitectonische opvattingen over landschapsschoon;
- vanwege de gaafheid van het landschapspark uit het midden van de 19de eeuw, een der fraaiste in ons land;
- als beeldbepalende grondslag voor de overige complexonderdelen;
- vanwege ouderdom en gaafheid.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Historische aanleg